

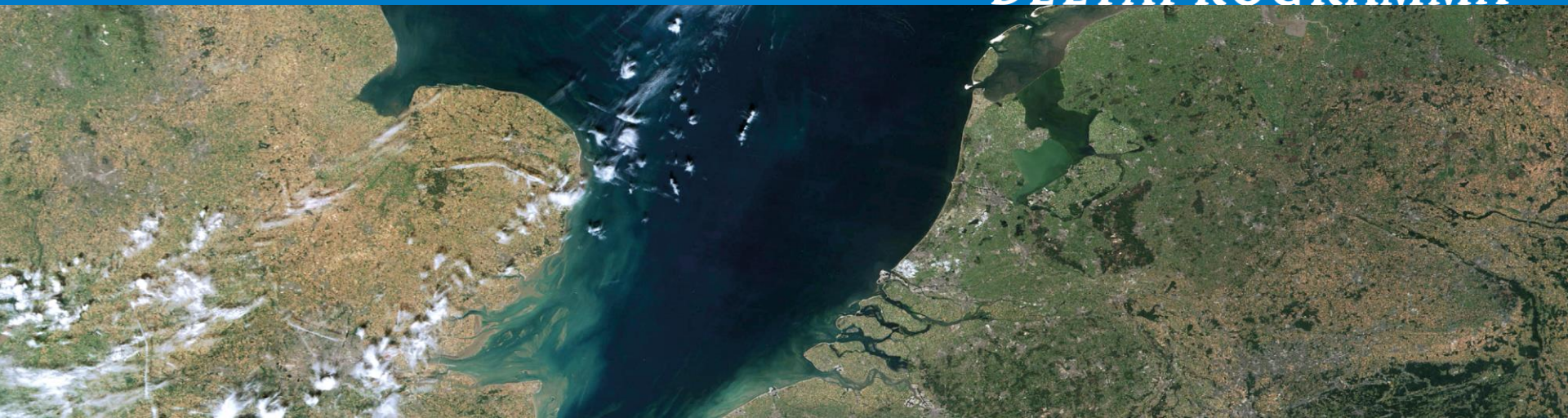
Water heeft ruimte nodig - intelligent vooruitstruikelen naar een toekomstbestendig Nederland

Planologielezing Rijksuniversiteit Groningen 18 juni 2024

Prof. dr. Co Verdaas

Regeringscommissaris voor het Nationaal Deltaprogramma
Hoogleraar Gebiedsontwikkeling TU Delft

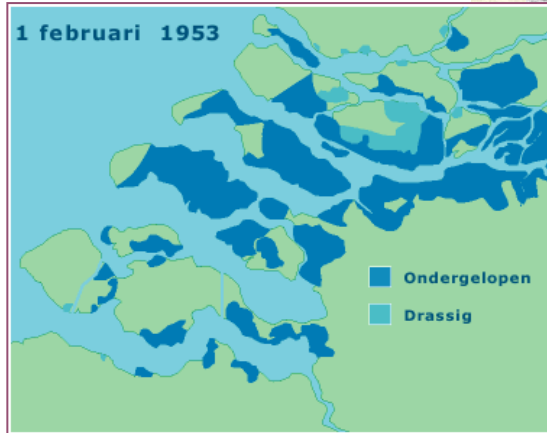
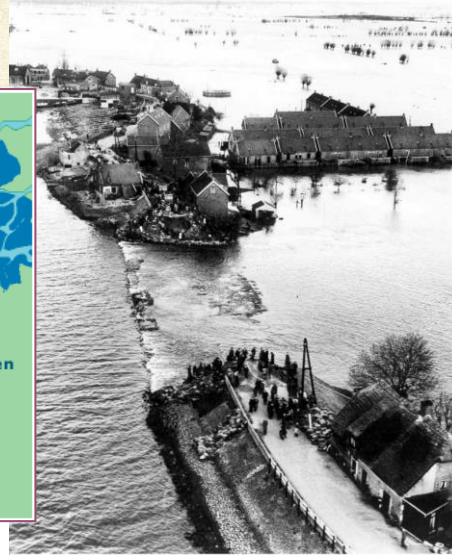
NATIONAAL
DELTAPROGRAMMA

1. Wat is het Deltaprogramma?

Vroeger: een ramp...

... en vervolgens een reactie!

NATIONAAL
DELTAPROGRAMMA

**KWETSBAAR LAND,
EEN KRACHTIGE
AANPAK**

**DOEL
2050**

2012: Nationaal Deltaprogramma

Deltawet met:

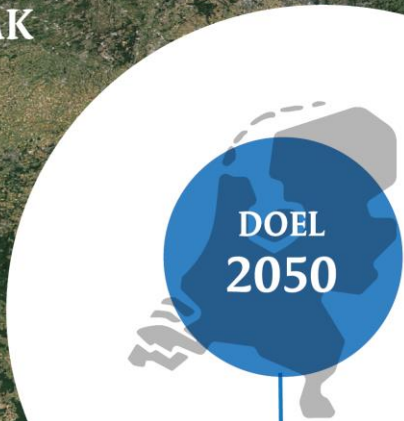
- Deltaprogramma: jaarlijks voortgang/maatregelen
- Deltacommissaris: nationaal samenwerken, voortgang en adviseren regering
- Deltafonds: ca. € 1,9 miljard/jaar (2023) en regio's vullen 50% tot 75% aan

Karakteristieken

- Anticiperen i.p.v. reageren
- Nationale aanpak (rijk én regio)
- Feitenbasis
- Jaarlijkse rapportage + elke zes jaar herijken
- Korte + lange termijn

**KWETSBAAR LAND,
EEN KRACHTIGE
AANPAK**

Drie opgaven met maatregelen

1. waterveiligheid: voldoen aan normen
2. zoetwater: weerbaar tegen watertekort
3. ruimtelijke adaptatie: klimaatbestendige inrichting

**Water
veiligheid**

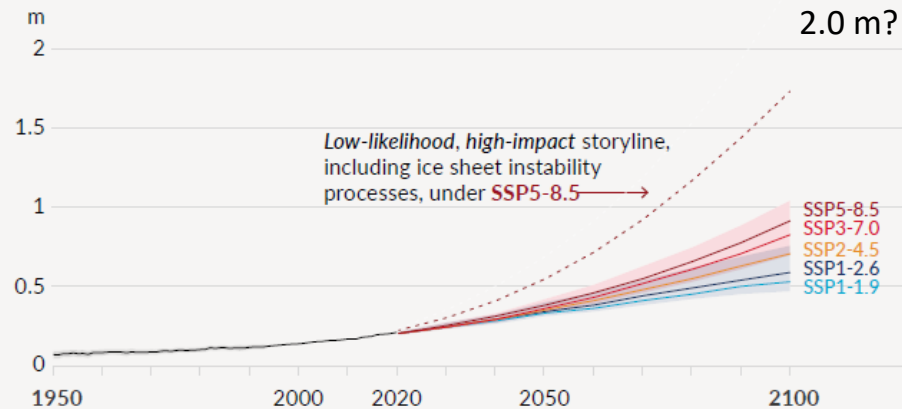
Zoetwater

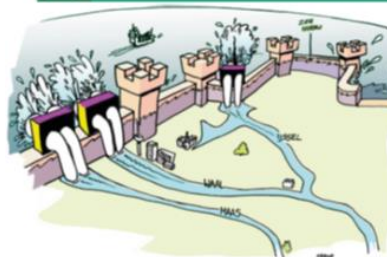
**Ruimtelijke
adaptatie**

Zeespiegelstijging

d) Global mean sea level change relative to 1900

Protect-closed

Protect-open

Advance

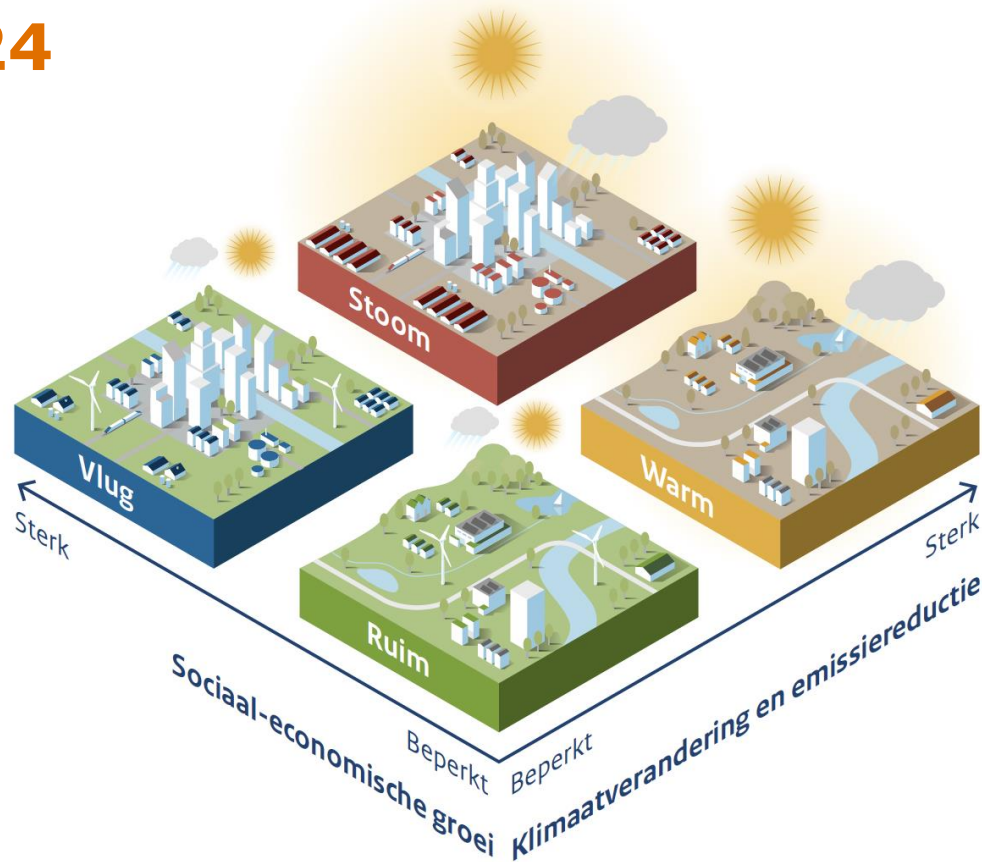

Accommodate

Cartoons developed by Carof for Deltares

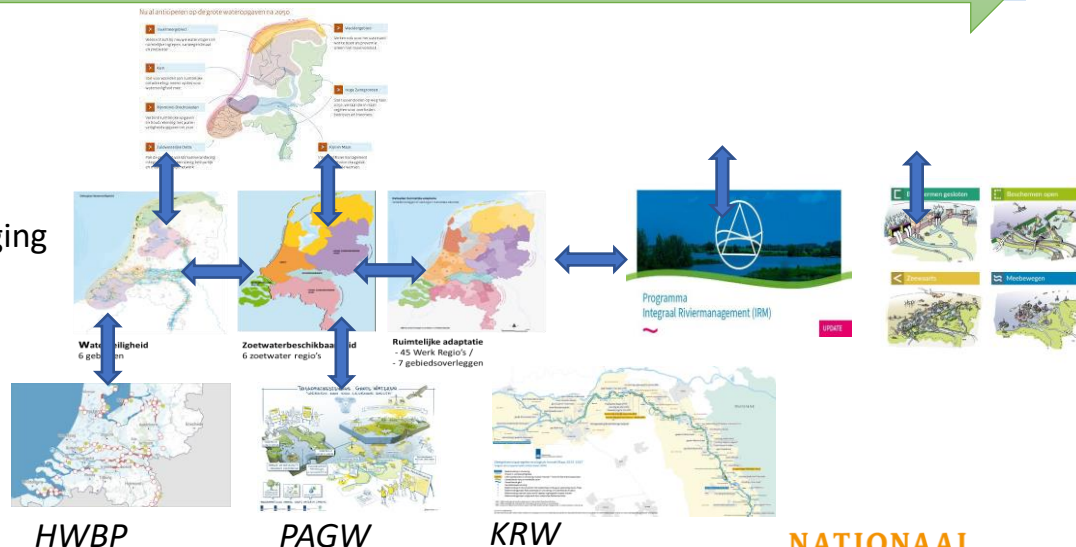
Deltascenario's 2024

Zesjaarlijks herijking

- Steedsamenhang
- Thema's
Gebieden
Kennisprogramma Zeespiegelstijging
IRM
- Programma's (en verbinding
ruimtelijke plannen)

NATIONAAL
DELTAPROGRAMMA

HET NATIONAAL DELTAPROGRAMMA ZIJN WE SAMEN

RIJK- EN REGIONALE
OVERHEDEN

DELTACOMMISSARIS
REGIE

BEDRIJVEN EN
MAATSCHAPPELIJKE
ORGANISATIES

KENNIS
INSTITUTEN

OMWONENDEN

NATIONAAL
DELTAPROGRAMMA

2. Wat speelt er?

NOS Nieuws • Maandag 22 april, 10:53

Nederlanders houden rekening met extreem weer in vakantieplannen

de Volkskrant

...agna ...atS Topverhalen vandaag Opinie Cartoons Cultuur & Media Podcasts

REPORTAGE

De Deventer dijk kan het water nog aan maar het is wel al een goede les voor de toekomst

10 NIEUWS VAN DE DAG

LIMBURG-LEeft IN VRÉES

Verdriet en onzekerheid over wat kan komen: overstromingen teisteren provincie

De provincie Limburg heeft nog te maken met de gevolgen van de overstromingen die afgelopen zomer in Limburg plaatsvonden. Het is nu alweer zomer en de overstromingen zijn nog steeds aanwezig. De provincie heeft nog te maken met de gevolgen van de overstromingen die afgelopen zomer in Limburg plaatsvonden. Het is nu alweer zomer en de overstromingen zijn nog steeds aanwezig.

Evacués op alles wat rijdt

Evacués op alles wat rijdt

nrc

Kampioenschappen
Negen sporten en bijna vijftigland atleten op het multi EK in München
www.nrc.nl

25 april 5 mei 23 mei

6 juni

Europa droogt uit

Hoe dit jaar overal op het continent het water uit de bodem verdwijnt

18 juli 2 augustus

z.c.

NATIONAAL DELTAPROGRAMMA

Waterverdeling wordt onhoudbaar

Schurende afwegingen: doorspoelen, scheepvaart, behoud laagveen

Grenzen maakbaar waterbeheer komen in zicht

Bv: Bufferwerking verstoord > gevoelig voor droogte én wateroverlast

Voor 1800

Voor 1980

Huidig

NATIONAAL
DELTAPROGRAMMA

Water en bodem sturend in ruimtelijke ordening – Tweede Kamerbrief nov. 2022

Niet afwentelen:

- Op andere generaties
- Op andere gebieden
- Van privaat naar publiek

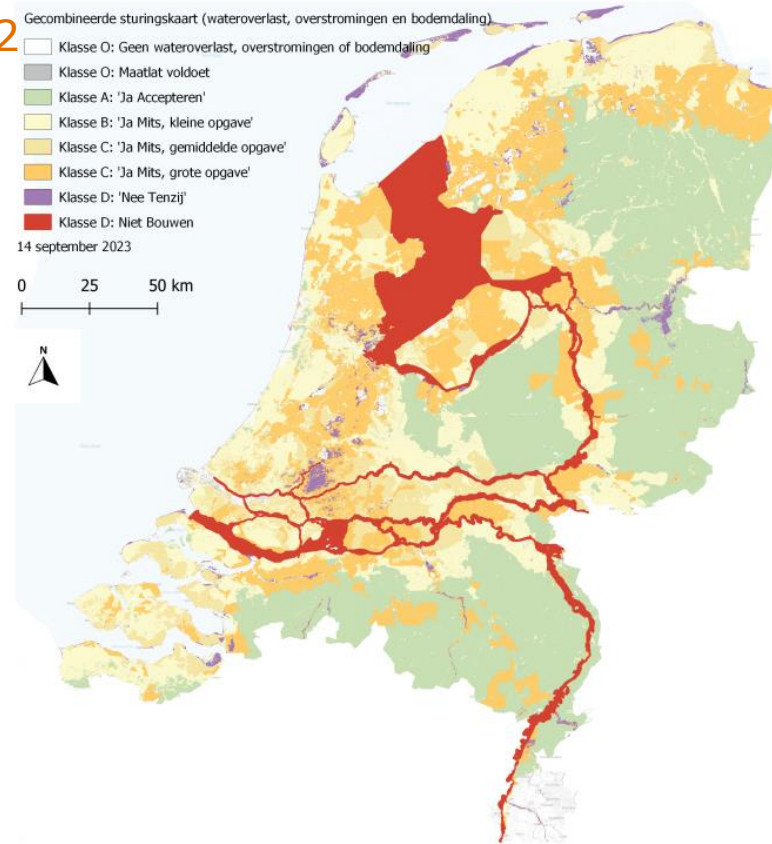
Niet alles kan meer overal:

- Bv woningbouw
- Omslag van oplossen met techniek naar grenzen stellen (én perspectief bieden!)

Gecombineerde sturingskaart (wateroverlast, overstromingen en bodemdaling)

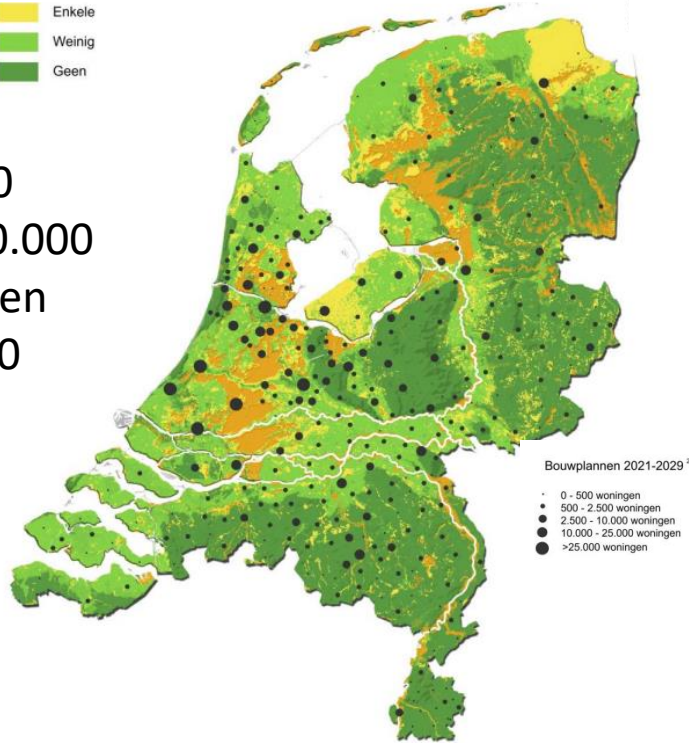
0 25 50 km

Bouwambities op ongunstige locaties bodem en water

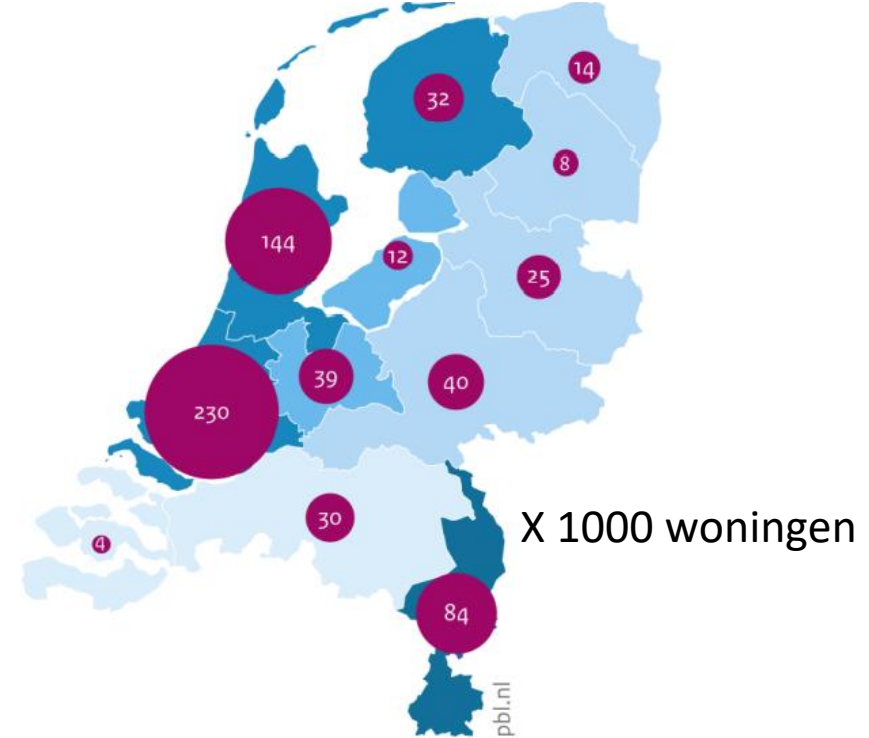
820.000
van 900.000
woningen
tot 2030

SWECO
Deltares
bosch
Slabbers

Achtergrond document briefadvies DC dec 2021

Aantallen woning op ongunstige locaties in 2100

Bron: CBS, Deltares 2021 NOVI monitoring PBL sept. 2022

Belangrijke inzichten

- Oplossing ligt niet meer alleen in het watersysteem
- Integrale samenhangende (ruimtelijke) puzzel

Deltaprogramma: water- én ruimtelijke opgave

- Maatregelen vragen ruimte o.a. dijk- en kustbescherming, zoetwaterbuffering, extra wateropvang en meer groen in de stad

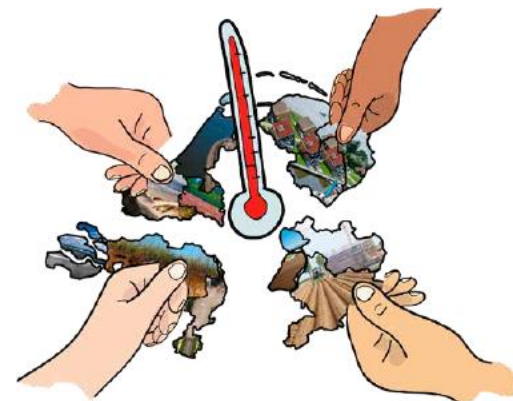
Maatregelen via drieluik

Zoveel mogelijk aansluiten bij natuurlijke processen

Fysieke aanpassingen

Maar ook: risicoacceptatie

Verbinden met alle ruimtelijke opgaven (integrale puzzel)

En: alle ruimtelijke opgaven moeten rekening houden met klimaatverandering

Meer ruimte voor water en groen

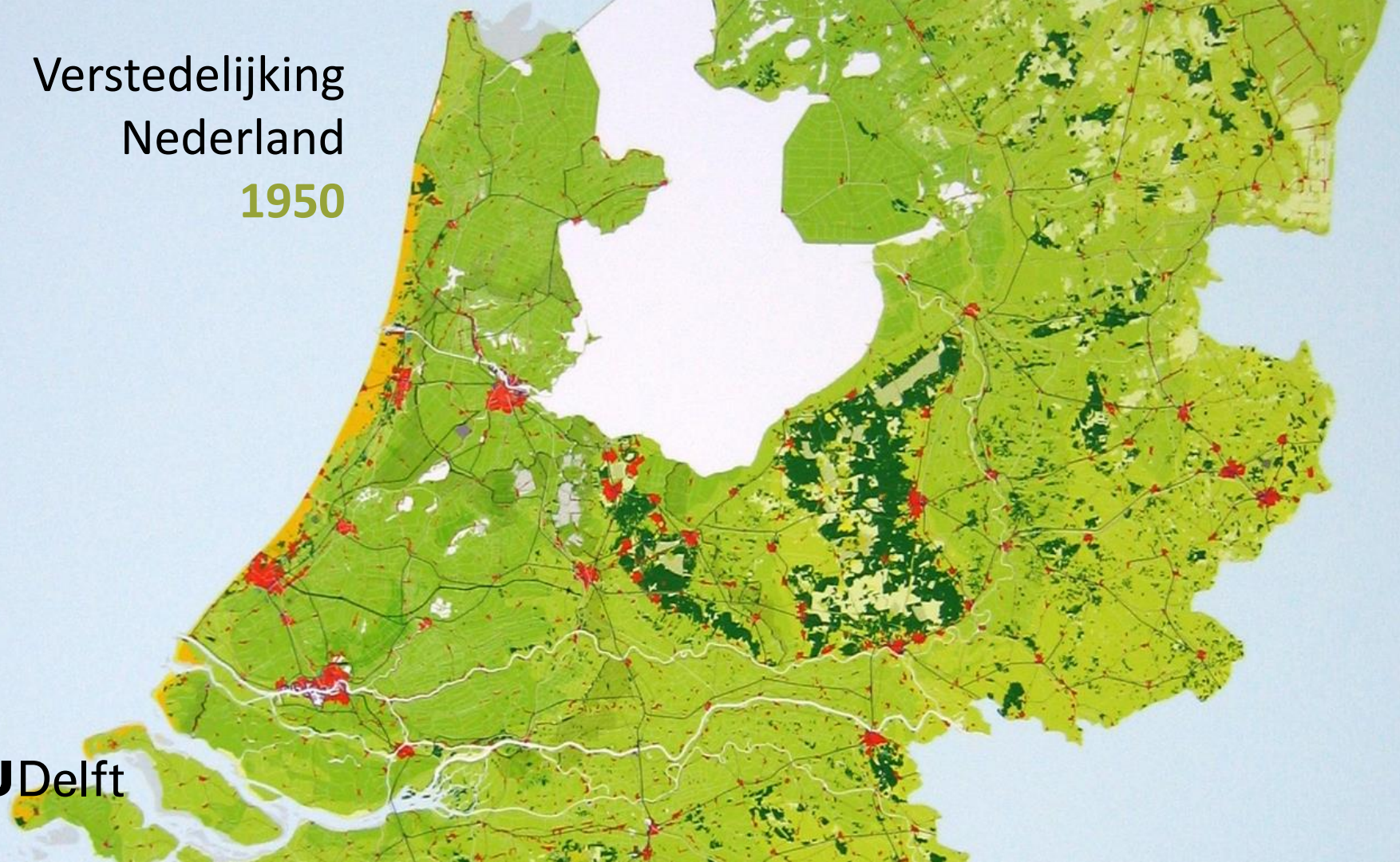
Herinrichting straat

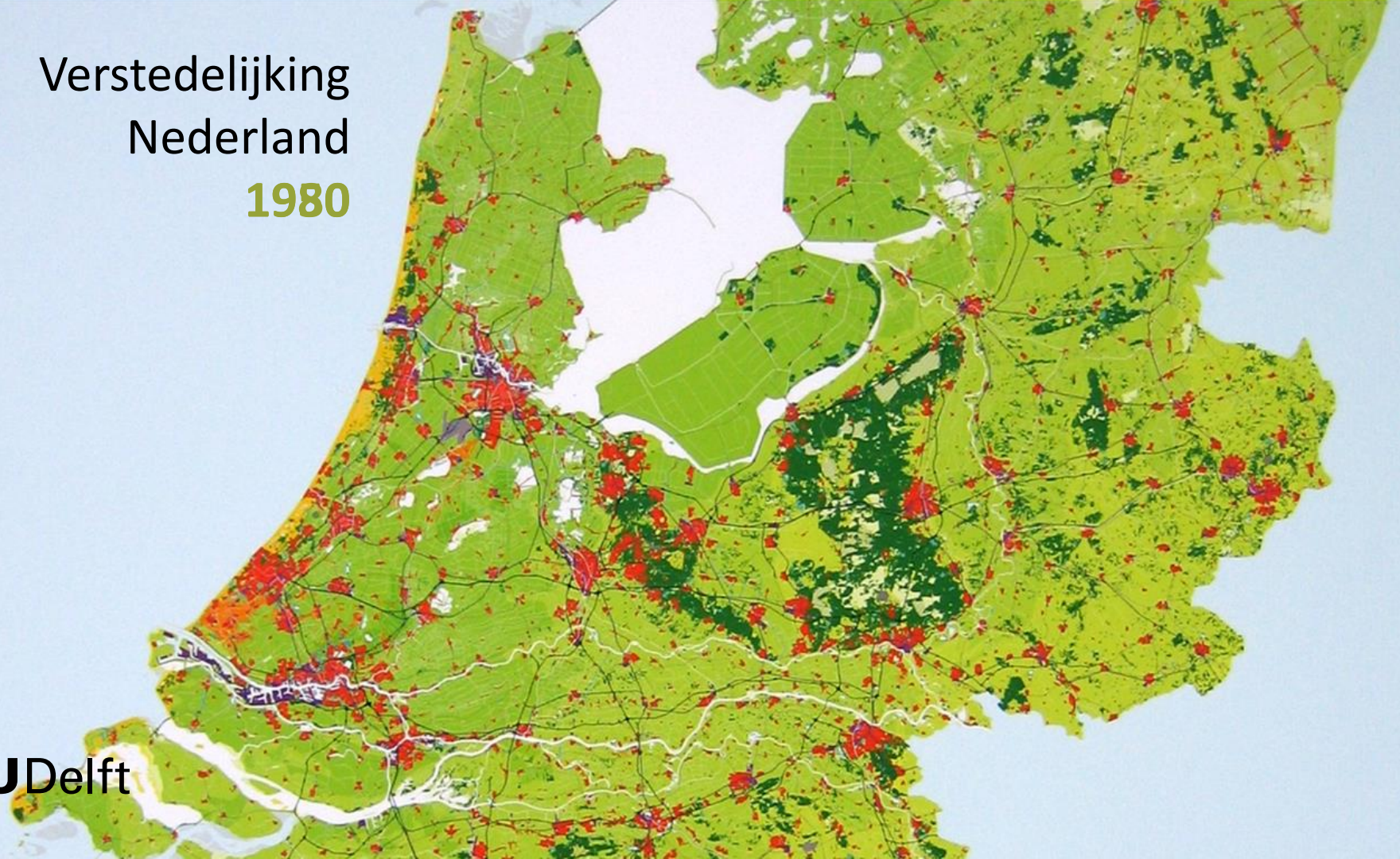
Grootschalige waterberging

Ontwikkeling **Nederland** geografisch

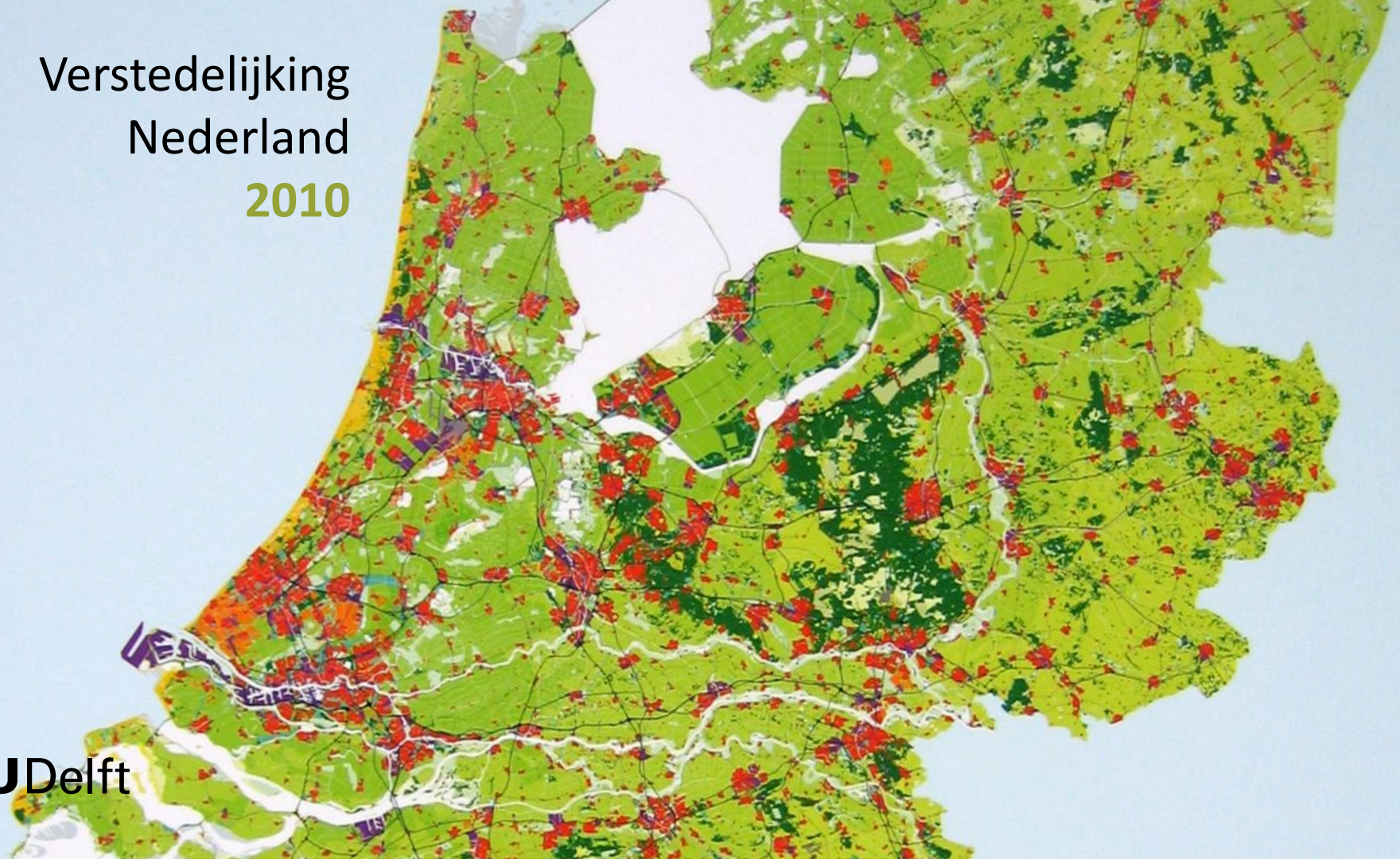
Verstedelijking
Nederland
1950

Verstedelijking
Nederland
1980

Verstedelijking
Nederland
2010

Ruimtebeslag per functie

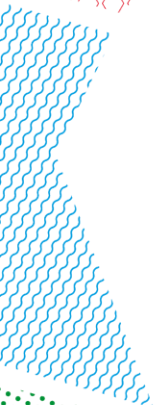
Bron: Decisio (2018)
in kader van NOVI

- Water 19%*
- Infrastructuur 3%*
- Vrije tijd 2%*
- Werken 2%*
- Wonen 6%*
- Natuur 10%*

- Landbouw 54%*

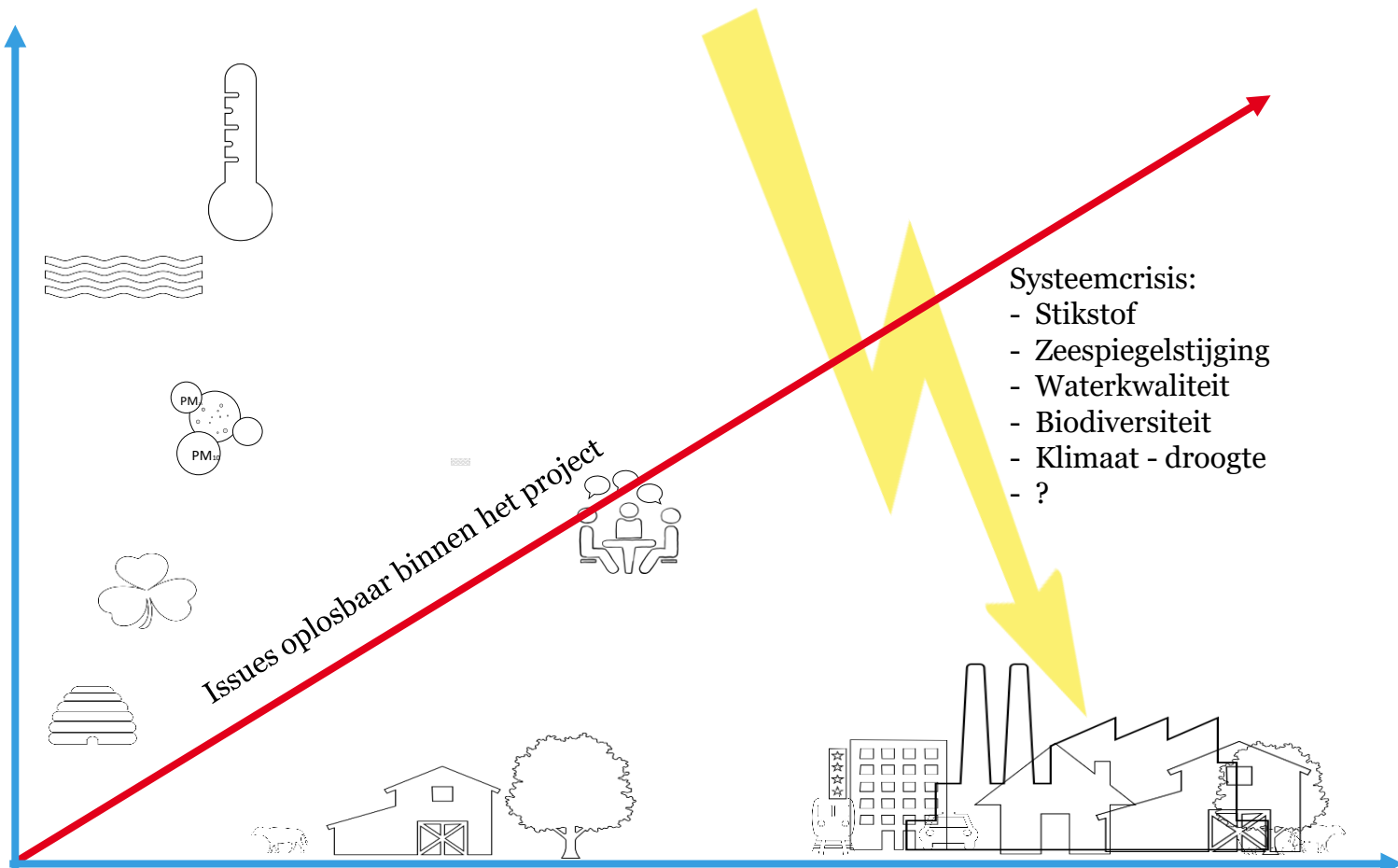
Ruimtelijk opgaven kwantitatief

- Wonen: 1 miljoen, 30% binnenstedelijk, 28.000 – 70.000 hectare (bij dichtheid van 10-25 woningen/ha)
- Natuur: 38.530 ha Natuur Netwerk Nederland
- Energie: 4 – 15% oppervlakte Nederland
- Verduurzaming Landbouw....?
- Klimaat (waterberging)....?
- Bedrijvigheid...?
- Bereikbaarheid...?

Eisen kwaliteit leefomgeving

Issues oplosbaar binnen het project

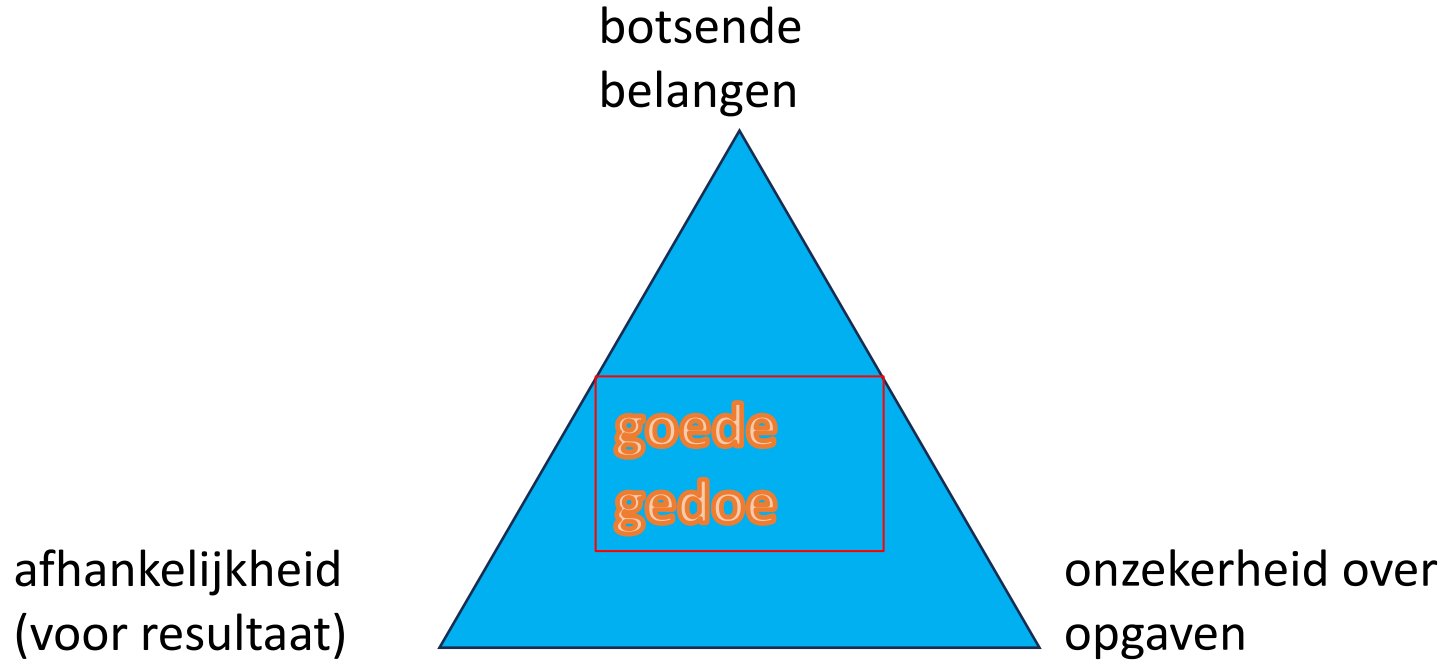
- Systemecrisis:
- Stikstof
  - Zeespiegelstijging
  - Waterkwaliteit
  - Biodiversiteit
  - Klimaat - droogte
  - ?

Veel voorkomende reacties...

3. Actie! Vergt keuzes maken, maar hoe?

Mentaal raamwerk om te prioriteren

*“Er wordt geïnvesteerd in structurele samenwerking met de regio. De bestaande regiodeals worden in overleg met het bedrijfsleven, kennisinstellingen en decentrale overheden uitgebouwd tot **strategische investeringsagenda’s** met afspraken over wonen, bereikbaarheid, onderwijs en economie.”*

Hoofdpijnenakkoord 2024 – 2028 van PVV, VVD, NSC en BBB,
16 mei 2024

Principes strategische investeringsagenda

1. Kies een herkenbare en werkbare gebiedsomvang
2. Neem wat er al is aan bestaande afspraken als basis
3. Projecteer en confronteer nieuwe ambities
4. Breng deze letterlijk in kaart (programma en netwerk)
5. Breng binnen het gebied belangrijke clusters van ingrepen in kaart
6. Welke private en maatschappelijke partijen (o.a. investeerders) zijn nodig
7. Definieer keuzes binnen iteratieve aanpak
8. Houd ruimte voor nieuwe inzichten en omstandigheden, wees adaptief
9. Streef niet naar perfectie, maar begin, kijk rond, vul aan, probeer en leer
10. Sla het totstandkomingsproces niet dood met discussies over de governance

LERENDE
AANPAK

Bedenk

- Samenhang of integrale aanpak is geen doel op zich, maar noodzaak
- Vermijd de valkuil van de perfecte integraliteit
- Zet de empirie op een rij (ambities = programma, locaties en excel)
- Organiseer een heldere opdracht (politiek = 'wat' en niet 'hoe')
- Wat is de context?

The long and winding road

- selectiviteit en flexibiliteit onderweg
- bestemming wordt onderweg helder
- niet op elk uitkijkpunt stilstaan
- -> intelligent vooruitstruikelen

